

ISONA PASSOLA Productora de cinema i professora d'història

Pescadora de pel·lícules

Amb Isona Passola quedem per fer aquesta entrevista, a finals de juny, a l'Andorra, un bar restaurant del carrer de Sant Pere Més Alt que antigament era la fonda dels caçadors del barri i refugi d'intel·lectuals

Vida pròpia

Nascuda a Barcelona l'any 1953, en un moment de l'entrevista ens mostra la seva agenda plena de dibuixos fets a mà que il·lustren els llocs de la seva particular volta al món: Birmingham, Vic, Istanbul, París, Mèxic, Màlaga, Hong Kong, Nova York, Los Angeles, Canadà... Farà deu dies de vacances a l'agost, que els dedicarà a anar a pescar en una barqueta i a cuinar, per descomptat, peix fresc escabetxat. Els tres moments clau de la seva vida –ens explica– van ser l'arribada del seu fill, que ja té divuit anys; el pas de la Universitat de Vic, on era professora d'història, a l'ofici de productora de cinema; i *Pa negre*, la pel·lícula que ella volia i que ha sortit encara millor de com ella volia. El somni fet realitat.

JOSEP MARIA PASQUAL
Tu et vas establir com a productora l'any 1992..., em pesa per la febre olímpica?

–«El 92 vaig fundar Massa d'Or, però no vaig poder tenir local propi fins al 2000, que va ser quan vam passar de lloguer a propietat (que encara l'estem pagant, eh). El meu equip i jo som formiguetes, sempre fem les coses passet a passet. Primer l'empresa productora era un racó; després, un racó i el racó del costat; després un trosset més..., però som molt discrets, no fem volar coloms. I *Pa negre* ha estat una pel·lícula que ha fet la volta al món i que ha donat diners, però ha fet guanyar diners a tots aquells que n'hi havien posat. Em sembla que *Pa negre* és la primera pel·lícula catalana que a TV3, com a coproductora, li dona diners. Ha anat molt repartit, cosa que està bé.»

–Quan un pensa en cinema s'imagina focus i catifes vermelles. En canvi, l'oficina de

Massa d'Or transmet austeritat estètica...

–«Jo m'he format en una família nombrosa, sempre he dormit en lliteres de ferro, detesto aquesta etapa de *yupisme* que tant de mal ha fet a la humanitat, de veure qui tenia el cotxe més gran o qui la tenia més grossa (amb perdó). El glamur el jugo quan l'haig de jugar i a favor de la pel·lícula, però a mi no m'agrada l'ostentació, trobo que és nefasta.»

–El tòpic regeix l'associació del cinema amb el glamur...

–«El cinema crea mites i els mites van vestits d'una manera determinada i lloguen limusines, però és molt conjuntural. Nosaltres, quan hi hem de jugar hi juguem, ens vestim com tothom i fem com tothom. Però fins i tot quan hem hagut de fer les festes a Hollywood hem donat una imatge més creativa que ostentosa. Hem reivindicat més: hem fet un pa negre amb un toc de caviar per venjar-nos de la mi-

sèria de la postguerra. No puc suportar la idea del 'perquè jo puc'. Moltes vegades l'ostentació correspon a una inseguretat del que la manifesta, que necessita demostrar a través d'allò que ensenya allò que no és.»

–Pa negre amb caviar!

–«Va ser una idea del cuiner José Andrés. Què farem a Hollywood? Farem una cuina molt imaginativa? Farem tots els plats de *Pa negre*? Com que la gent estava molt impressionada per la misèria de la postguerra, vam fer un pa negre i vam posar-hi tres granets de caviar. Era una metàfora perquè mai més tornés aquella misèria. A Hollywood has de demostrar que existeixes. Si tu vols que el teu cinema sigui normal has de jugar a una sèrie de coses, però això no vol dir que les practiquis en la teva vida quotidiana.»

–Alhora que es demostra l'existència d'un cinema català es demostra també l'existència d'un país que es diu

Cinema de qualitat
per al gran públic i
en català, la llengua
del país. És el que
interessa a Isona
Passola, productora
de l'exitosa versió
cinematogràfica de
la novel·la *Pa negre*
d'Emili Teixidor. /
QUIM PUIG

IP

Catalunya?

—«Absolutament. A la secció oficial del festival hi ha 4.000 periodistes que pregunten per la llengua i per l'origen de la pel·lícula. El cinema és la carta de presentació més important que té un país a fora.»

—**Què és una productora de cinema?**

—«Hi ha molts tipus de productors. Hi ha productors que intervenen molt més en la part financera. Jo, per exemple, sóc una productora que trio els projectes, busco els directors, faig els dissenys... Intervinc molt en la part artística. Em puc passar sis mesos llegint tres llibres per setmana buscant el tema de la pel·lícula. M'agrada molt treballar al costat de directors molt creatius, fer de ping-pong, per això m'entenc tan bé amb l'Agustí Villaronga, que té un talent extraordinari. Intento apropar-lo al públic. Perquè de vegades aquests directors tan bons es queden atrapats en un bucle amb les seves històries i obliden que allò ha d'anar al públic. M'agrada trobar-me amb gent com jo, que m'ho discuteix tot. Aquest és un tipus de productor que els americans en diuen productor-autor, amb una línia molt coherent i amb equips que poden potenciar una línia d'autoria determinada.»

—**Com definiries la teva línia d'autoria?**

—«M'interessa molt el cinema de qualitat, però també m'interessa molt el gran públic. I sobretot m'interessa normalitzar el cinema català, que és l'última pota de la taula de la cultura catalana que està per normalitzar. Tenim una cultura catalana absolutament compatible amb qualsevol cultura europea, en literatura, art, teatre, dansa i, en canvi, en cinema no. M'interessa recuperar la llengua del país en el cinema. Contràriament al que es pensa molta gent del cinema, que anant en castellà tindran més projecció internacional, és al revés. En aquests moments de globalització tothom està desit-

«**Em sembla que 'Pa negre' és la primera pel·lícula catalana que a TV3, com a coproductora, li dóna diners**»

«**[A Hollywood] Hem fet un pa negre amb un toc de caviar per venjar-nos de la misèria de la postguerra**»

«**El film, al País Valencià i a les Illes ha fet una recaptació brutal, en català i subtítulada**»

«**Jo estic per un minut d'independència [com en Manuel de Pedrolo], per l'endemà tractar-nos d'igual a igual**»

jant que els projectes siguin molt d'un lloc i que siguin molt autèntics. El gènere és igual a tot el món, tant en un lloc com en un altre. En aquest sentit, *Pa negre* ha tingut una projecció internacional tremenda.»

—**El 19 de juny [una setmana abans de fer-se aquesta entrevista] moria Emili Teixidor, l'autor del llibre *Pa negre*...**

—«Pobret, sí. Que trist... Em fa molta pena, perquè estava en un moment bo, malgrat que tenia una malaltia..., però la tenia controlada. Estava en un moment de grans projectes i molt animat, i noi... Se'l va endur un atac de cor. Li ha estalviat la decrepitud..., però no estava gens decrepit, estava meravellós, molt potent, molt animat, molt content... Jo hi havia parlat quinze dies abans de morir i m'havia dit que tenia novel·les començades, guions...»

—**El pas de llibre a pel·lícula, en el cas de *Pa negre*, com va començar?**

—«Jo estava buscant un tema per a l'Agustí Villaronga, per obrir el talent de l'Agustí a un públic ampli. Vaig llegir *Pa negre* i vaig trobar-hi el tema que buscava, vaig comprar-ne el drets i vaig parlar amb l'Emili. Li vaig dir que si tenia paciència faríem que l'Agustí se'l fes seu. I sí, sí. És de les poques vegades que projectes una cosa i surt com l'havies projectada.»

—**El tòpic de la reticència dels escriptors a la conversió de les seves obres literàries en produccions cinematogràfiques, en el cas d'Emili Teixidor i *Pa negre* no va existir...**

—«L'Emili va ser extraordinàriament generós. L'Emili és intel·ligent, i l'autor intel·ligent entén què és un altre mitjà i l'escriptura cinematogràfica té una altra lògica, que no té res a veure amb l'escriptura literària; per tant, em va fer confiança. L'última cosa que em va dir és que gràcies a la pel·lícula s'havia trencat la maledicció que a Espanya no es llegien autors catalans tradu-

its. Des de la pel·lícula, del llibre *Pa negre* se n'ha estat fent una edició cada mes. Per tant, estic enormement feliç d'haver contribuït, amb la pel·lícula, que l'Emili se n'anés d'aquest món amb l'èxit que es mereixia; perquè la seva trajectòria literària, i també pedagògica, mereixia un èxit de públic. Amb l'Agustí sempre ho diem: finalment s'ha endut l'èxit.»

—**Sobre el toc d'alerta de la UE sobre la llei del cinema catalana, què en penses?**

—«Està molt bé; de fet, té lògica. Si som una llengua normal ho hem de doblar tot a la llengua normal. És obvi que aquí també s'entén el castellà i que en aquests moments estem en un país bilingüe, però no han acabat d'entendre aquesta especificitat i, per tant, demanen en termes d'objectivitat i d'igualtat que també doblem el castellà... No ho sé, no hi ha manera que entenguin la complexitat de la diversitat, i mira que Europa és diversa, eh, punyeta!»

—**Potser el que no tenim és interlocutor, algú de nosaltres que segueixi a la UE...**

—«Ens van a la contra, ja ho sabem, i qui digui el contrari, menteix. Ja n'hi ha prou! Els espanyols ens van a la contra, igual que han anat a la contra del corredor mediterrani, igual que han fet un AVE absolutament inservible que només passeja passatgers cap a Madrid i que no pot portar mercaderies perquè 'gasten les vies'. Si tenim un Estat que ens juga a la contra, estem com estem.»

—**L'èxit, també a l'Estat espanyol, de *Pa negre*, ens permet intuir alguna complicitat?**

—«A veure, amb el cinema espanyol, hi tinc una relació extraordinària. Per coproduir, a Espanya sempre he tingut Televisió Espanyola, igual que, a França, he tingut Arte. Sempre m'he mogut en un cinema de qualitat, he parlat molt clar—igual com parlo aquí, parlo allà, perquè no m'agrada el doble llenguatge—;

quan m'han acorralat a la Moncloa els he dit que 'jo estic per un minut d'independència [com en Manuel de Pedrolo], per l'endemà tractar-nos d'igual a igual i, si volem, començar a fer moltes coses junts'. Jo tinc una bona relació amb els meus col·legues, perquè he batallat per un cinema de qualitat, per un cinema europeu i, per tant, també estic perquè el cinema espanyol sigui de qualitat. Tothom sap el cinema que defenso: d'autor, de qualitat i que busqui el seu públic. Però a Catalunya i en l'àrea lingüística catalana, en català.»

–Pa negra ha fet la gran recaptació [tres quartes parts de la recaptació] en el que en diem els Països Catalans...

–«La cultura catalana és rendible, té un mercat conjunt de més de dotze milions d'espectadors potencials, o de lectors potencials. *Pa negra*, especialment al País Valencià i a les Illes Balears, ha fet una recaptació brutal, en català i subtitulada per als qui no l'entenen, sense fer escarafalls de res. Fins i tot a Perpinyà. I la gran recaptació de *Pa negra* a Madrid és en versió original catalana; per aquell públic cinèfil i a qui li agrada el cinema en versió original. En canvi, la versió doblada ha fet molt pocs diners. Nosaltres tenim un mercat cultural potencial que s'estima, diuen, en dos milions de persones fidels, en el conjunt de València, Mallorca i Catalunya. Quan se li ofereix qualitat i se sent convocat, el nostre públic és d'una enorme fidelitat cultural, en termes europeus. N'hem de ser conscients. A Espanya els costa molt d'entendre-ho. L'altre dia li vaig dir a Enrique González Macho, el president de l'Acadèmia de Cine d'Espanya: 'Si entendiérais la lógica del cine catalán no diríais que Pa negra es

la excepción.'»

–L'acollida de *Pa negra* al País Valencià és molt significativa...

–«Espero que a València resolguin la misèria política en la qual s'han ficat. Per a mi, el País Valencià és l'exemple clar d'un país que perd la seva cultura i que queda reduït a pura estafa. En el moment en què ha deixat anar la cultura i la llengua, s'ha convertit en una cova de lladres. La cultura va molt lligada als comportaments ètics. El País Valencià és un exemple clar de pèrdua d'arrels, de no saber què són i de a veure qui roba més. I la gent d'allà que n'és conscient, que

Isona Passola, fundadora de Massa d'Or Produccions. /QUIM PUIG

són molts, i no parlo de pancatalanistes sinó de gent naturalment valenciana, ens tindran al costat culturalment, però ara s'han de reivindicar nacionalment ells, ara els toca a ells. Estan desesperats, però la conjuntura actual s'acabarà, com tots els imperis. Ells han estat el segle d'or de la cultura catalana, quan nosaltres no érem res. Tenen un potencial cultural tremend, amb una vitalitat i una energia... El País Valencià ha fet el que no ha fet mai Catalunya, culturalment són molt bons. Això no és fer pancatalanisme, jo sóc una valenciana del nord, que vols

Massa d'Or

Sabeu què vol dir Massa d'Or? És l'illa del cap de Creus per on surt el sol a la península. Els pescadors li van donar aquest nom perquè quan el sol li surt per darrere la il·lumina. Isona Passola, fundadora de Massa d'Or Produccions, confia que quan surti l'entrevista l'agafi a la Massa d'Or pescant peixos, que és una metàfora de pescar pel·lícules i èxits. Des de l'inici, Massa d'Or ha produït llargmetratges (el més recents

que et digui. Si ens hem de canviar la denominació ens la canviem. La globalització vol marcs culturals potents. I, políticament, que sigui el que hagi de ser. Si nosaltres tenim la independència i ells no –que la tindrem si Espanya no corregeix els seus mètodes–, ja ens federarem amb qui ens hàgim de federar.»

–Sembla com si sentíssim parlar el pare, Ermengol Passola...

–«No: el meu pare, el meu avi... i tota la generació de gent pensant d'aquest país, d'historiadors, d'economistes d'aquest país..., excepte en les etapes en què hem tingut por...»

–Com seria un dia de cada dia de la vida d'Isona Passola, si es pogués produir com una pel·lícula...

–«Els caps de setmana, meravellosos, llegint. Despertar-me llegint, dinant i continuant llegint, com a molt anar al cinema a la nit, i tot el diumenge llegint, això és un dia ideal... Cuiant per als amics, perquè això sí, puc fer una pausa per cuinar per als amics a casa, amb la família. Però des de *Cataluña-Espanya* gairebé cada cap de setmana he hagut de sortir, en menys d'un any he hagut de fer més de 25.000 quilòmetres en cotxe, què és això?»

–Si aquest país tingués *jet set* hi hauria detalls que no caldria preguntar-te...

–«Jo no crec que fos de la *jet set*. La *jet set* va molt lligada a unes mancances. La gent que té una vida molt plena és molt discreta, perquè ja en té prou amb el que té. La *jet set* espanyola, per exemple, fa angúnia. Com que la feina que faig té una projecció exterior als mitjans de comunicació, i la té molt potent, m'he convertit en mediàtica perquè comunico bé allò que faig. Però evito al màxim que la gent es faci una foto amb mi per penjar-la al Facebook.»

Cataluña-Espanya i *Pa negra*), documentals i TV movies. La primera pel·lícula d'Isona Passola va ser *Despertaferro* (1990), de dibuixos animats. Actualment, Massa d'Or està preparant un documental sobre el corredor mediterrani, i *Un hotel a la costa*, una pel·lícula que es rodarà a Tossa, a partir de la traducció (Miquel Berga) al català del dietari de la periodista anglesa Nancy Johnstone.